

RECENZJE, OMÓWIENIA, NOTY

**Libor Martinek, *Region, regionalismus a regionální literatura*,
Opava: Slezská univerzita, 2007, 163 s.,
ISBN 978–80–7248–443–0.**

K napsání tohoto textu mě inspirovaly studie Libora Martinka vydané před časem pod souhrnným názvem *Region, regionalismus a regionální literatura*. Zmíněný autor se již dlouhodobě zabývá otázkou regionální literatury a mně osobně se jeho jméno pojí s analýzou a popularizací tvorby polskojazyčných autorů z Těšínského Slezska v ČR, jimž také věnuji jistou badatelskou pozornost. Tentokrát se však nejedná o Těšínsko (i když Těšínsko se v práci zmiňuje také), ale o syntézu interpretací pojmů uvedených v názvu publikace, jejíž těžiště a přínos spočívá právě v teoretickém uvedení do zmiňované problematiky, ve výkladu podloženém příslušnou sekundární literaturou (domácí i zahraniční provenience) a doplňovaném příklady z tvorby spisovatelů či básníků, jejichž zařazení do kategorie „regionálních tvůrců“ vyplyne mnohdy právě z konkrétní definice *regionu*, *regionalismu* či *regionální literatury*.

Martinkovo vymezení regionu nezohledňuje výhradně hledisko literárněhistorické – úvodní kapitoly tvoří charakteristiky regionu z hlediska sociologie a sociální geografie a opomíjená není ani otázka regionální identity. Teprve následně se autor zpracovává k literárněvědné stránce problému. Je jen škoda, že po všech těchto dílčích pohledech autor rezignuje na vlastní konkluzi na téma, k němuž jako fundovaný badatel má sám určitě co říct.

Zatímco pro starší pojetí regionu nahlížející na region z pozice folklorismu jsou typické snahy omezovat regionálnost na agrární či rurální typ kultury, nová symbolika regionu spočívá hlavně v odlišnostech civilizačně-technického charakteru. Přičemž se nezohledňuje pouze průmysl, ale i infrastruktura, služby, obchod, vzdělávání, komunální politika a další společenské aktivity. Slovo *region* se stává módním a frekventovaným i v oblastech společenského života přesahujících rámec odborné diskuse. Frekventovaným, přestože – jak správně poznamenává Martinek – málo reflektovaným.

Běžný uživatel jazyka totiž nejspíše neregistruje nuance mezi stylisticky neutrální *regionálností* (*regionalitou*) coby souborem regionotvorných znaků fyziogeografických, historických, politických, sociálních (včetně etnických, náboženských), ekonomických, kulturních (včetně jazykových) aj., a *regionalismem*, pojmem, jenž naopak nese určitý stylový příznak. Zřejmě ani nečiní rozdíl mezi regionem jako *územností*

(části prostoru) a regionem ve smyslu „žitého prostoru“ (proximální *lokálnosti*), regionem smyslově vnímatelným, postižitelným zrakem, vymezeným každodenními mikrokontakty typu *face to face*, vžitými pravidly prostorového chování a uloženým v osobní paměti každého jednotlivce. Je dost možné, že netuší ani to, že etymologie pojmu *region* pracuje hned s několika obsahy najednou (srov. *hranice*, *kraj*, *král*, *království*...), přičemž převažuje význam prostorový a mocensko-majetnický. Běžný uživatel jazyka si toho všeho přirozeně nevšimá, detailnější pohled přísluší odborníkům.

Příjemce Martinkovy studie se postupně dozvídá víc. Seznamuje se s novějším pojetím regionu řadícím jej k tzv. *fuzzy* pojmům, nevyžadujícím kategorizace typu *centrum* vs. *ne-centrum*. Ani zmíněná regionální identita se zde nestaví do protikladu k identitě nadregionální (proti příslušnosti k národu, státu) a neodečítá se od ní. Čtenář má možnost sledovat vývoj myšlenky moderního regionalismu v různých zemích Evropy, zejména pak v zemích českých, a to od dob francouzských sociologů konce 18. stol. po současnost. *Fuzzy* je i přechod výkladu z oblasti sociální a politické do oblasti uměnovědné, kde se region stává osudným jak z hlediska díla či jeho tvůrce, tak z hlediska „regionálního čtenářského společenství“. Bere se tedy v potaz regionální motivace vzniku díla i jeho příjmu čtenářem, který pak dílo považuje (anebo nepovažuje) za „vlastní“. Právě ona „potřeba odpovědně zaměřené aktivity“, která vyplývá z pocitu sounáležitosti s regionem, z reflexe jeho specifické regionality, je zdrojem a příčinou vzniku fenoménu zvaného regionální literatura. Z neosobní globálnosti se vynořují naléhavější lokální témata, rodí se typický hrdina, hájící konkrétní tradiční hodnoty a mluvící jazykem shodným s běžnou místní mluvou a/nebo symbolizujícím příslušnost k jisté národnosti, k jistému etniku. Prostředí utváří dílo a dílo ovlivňuje prostředí, které toto dílo přijímá. A právě ono vnímání „žitého světa“, nikoli svět samotný, tvoří, jak známo, historickou realitu.

Jako členka polské menšiny na českém Těšínsku jsem vždy vnímala Ondruszovy slezské pověsti, sbírky Wawroszových humorných povídek nebo něžné básně Ewy Milerské jako něco jedinečného, výstižného a – jak často zdůrazňují samotné názvy těchto knížek – výhradně „našeho“. A to, že jsem se později dozvěděla o migraci syžetů, o souvislosti mezi povahou krajiny a duchovním stavem tvůrce, o mytickém (stereotypním) myšlení a lokálně podmíněné fabulaci motivů, o regionálním sentimentalismu či přímo regionofilii, na tom nic nemění. Region se mi stal osudným, stejně jako případné zaujetí, s nímž o tom nyní píšu...

Irena Bogoczová, Ostrava

Literatura

Czubala D., Grzybek G. (ed.), *Regionalizm, folklor, wychowanie*. Bielsko-Biała: Wydawnictwo ATH, 2004.

- Kubiak H., *Region i regionalizm: próba analizy typologicznej*. „Przegląd Polonijny” XX, nr 1 (71), s. 5–40.
- Lenderová M., *Region, regionalismus, regionalizace*. „Sociologický časopis” 28, 1992, č. 4, s. 554–557.
- Urbanová S., *Region bez hranic. Sociologická sonda do vnímání literatury Ostravska*. Olomouc: Votobia, 2001.
- Wódz J., *Moderní koncepce regionalismu – sociologické úvahy*. Tlum. J. Macháčová, „Slezský sborník” 89, 1991, č. 1, s. 50–53.